

NÁBOŽENSTVÍ a POLITIKA

TRUMP: "I LOVE THE BIBLE"

TIPS SINCE 2011 NECK SURGERIES ► BUT THE TACTILE TROUBLES

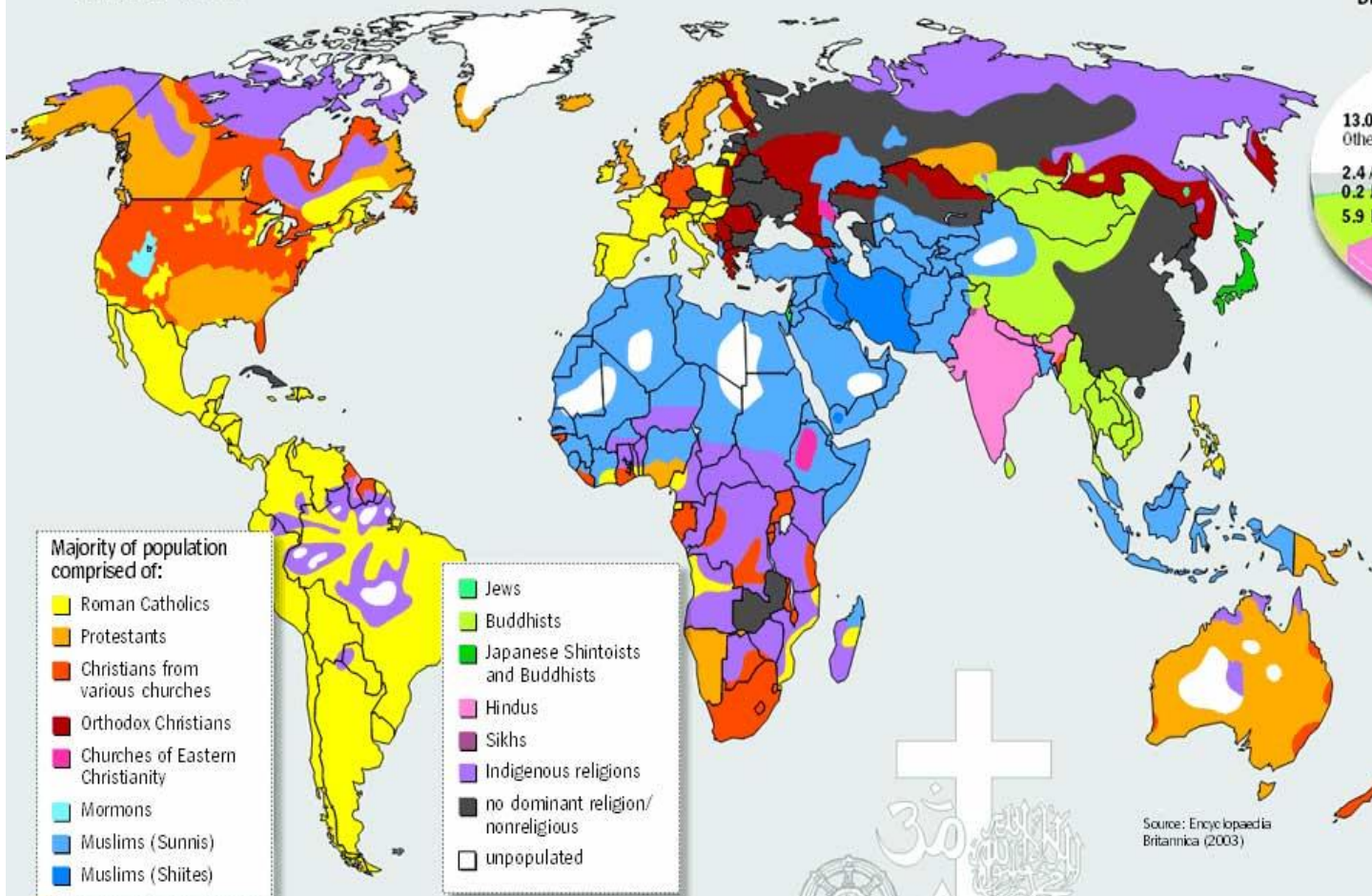

Marek Čejka

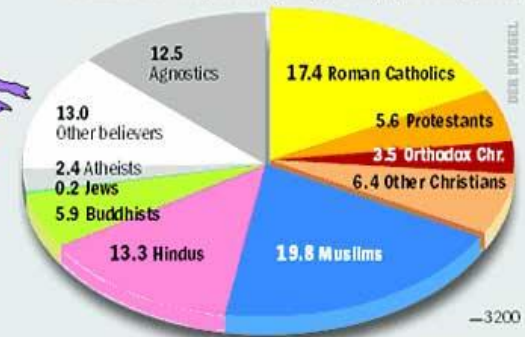

Geografie světových náboženství

ATLAS OF FAITHS

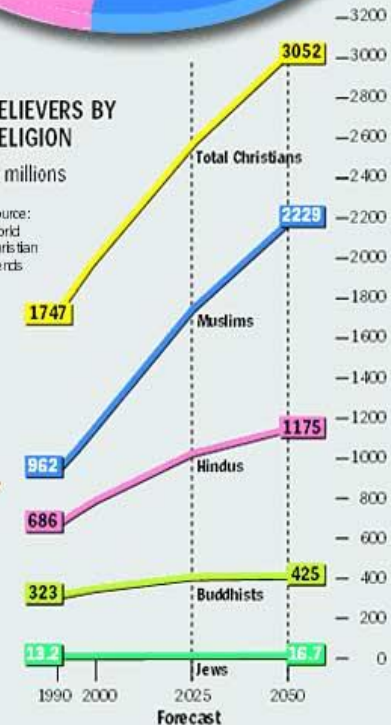
BELIEVERS as percentage of global population (2002)

BELIEVERS BY RELIGION

in millions

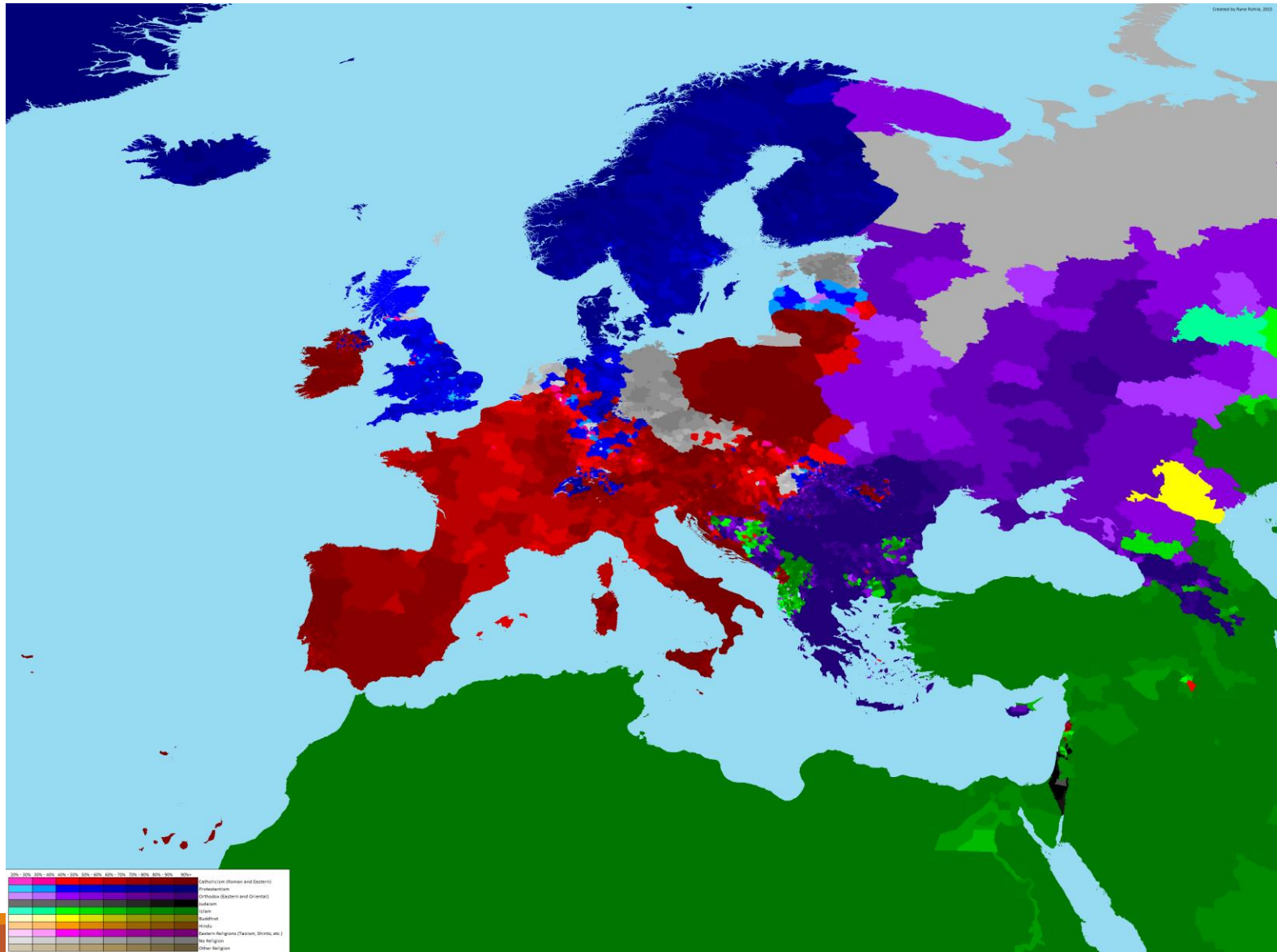
Source: World Christian Trends

Source: Encyclopaedia Britannica (2003)

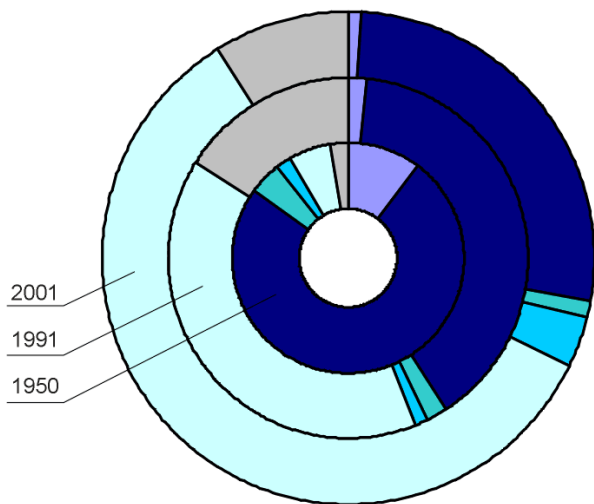

Náboženství v Evropě

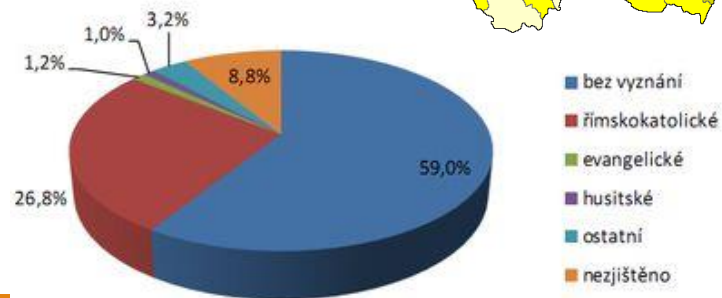
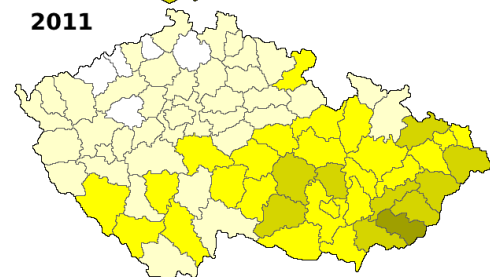
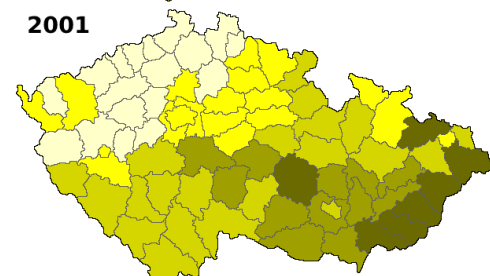
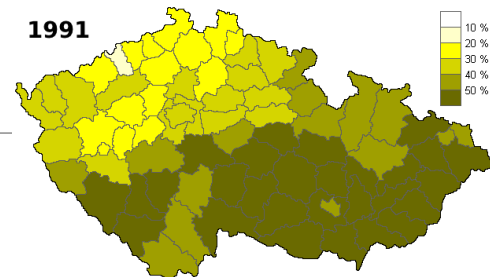
Náboženství v České republice

Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání v letech 1950, 1991 a 2001

■ Církev československá husitská	■ Církev římskokatolická
■ Českobratrská církev evangelická	■ Ostatní
■ bez vyznání	■ nezjištěno

Podíl věřících

Náboženství a modernita

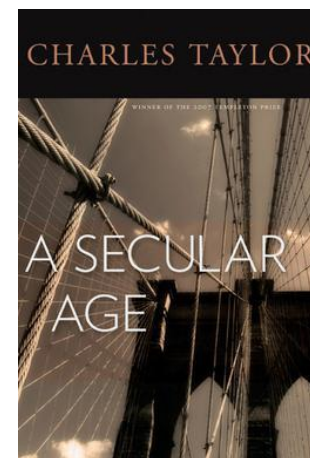
- Po většinu historie náboženství pevně spjato se státními strukturami, což ilustruje například dominantní pozice papeže ve středověké Evropě.
- To výrazně změní **osvícenství**, které iniciuje v širším měřítku hlavně francouzská revoluce
- Následně mnozí předpokládali, že nástup moderní doby bude znamenat pro náboženství ztrátu pozic – to se potvrdilo pouze v některých případech.

Náboženství v moderním světě

Odlišná pozice náboženství na **Západě** a v **rozvojovém světě**: západní svět prošel *osvícenstvím*, prudkou *modernizací* a *sekularizací*, přeměna společnosti tradiční na moderní (věda, racionalita...) a odsunutí náboženství hlavně do soukromé sféry každého jednotlivce – „**odkouzlení světa**“ (Max Weber)

- náboženství však zcela veřejnou sféru nikdy neopustilo (viz např. křesťansko-demokratické strany, lidové strany, ...) - politický katolicismus, protestantismus, ...
- U **rozvojového světa** je podobný vývoj daleko méně jednoznačný a role náboženství tam zůstává často výraznější a tradičnější (islámské země, Indie, JV Asie, Lat. Amerika)
- Obecně je role náboženství v mainstreamové podobě i na Západě často vnímána jako něco přirozeného, pozitivního a jako výraz osobní identity, součásti tradice, případně národní identity, atd.

Max Weber (1864-1920)

Politická teologie

Zkoumá průnik teologického myšlení a konceptů s politikou (+ vliv na ekonomiku, společnost, právo, obranu, ..)

Vliv Carla Schmitta (*Politische theologie*, 1922) a Frankfurtské školy

Tradičně výzkum křesťanství (Schmitt byl katolík) a politiky, dnes často islám, judaismus atd.

Časopis *Political theology*
(<http://www.maneyonline.com/loi/pol>)

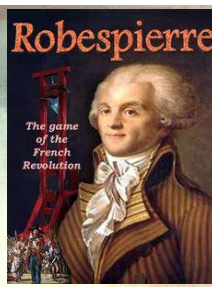

Omezování moci církve a antiklerikalismus v době osvícenství

- Snaha o odstranění vlivu náboženství z veřejného života – termín antiklerikalismus používán hlavně v kontextu omezení moci katolické církve
 - Vychází buď z pozic **radikálního sekularismu** (snaha o obecné oslabení moci náboženství a církve – hlavně katolické, přeneseně i jiných) respektive z pozic **nekatolických církví** (specifická snaha např. amerických a severoirských protestantů o oslabení katolicismu)
- rakouské **Josefínské reformy** (osvícenský absolutismus 1765–1790), antiklerikalismus „zezhora“
- hlavní vlna přichází během **Francouzské revoluce** „zezdola“
 - Perzekuce duchovenstva
 - Vytvořen nový kalendář i nový deistický kult Nejvyšší bytosti a ateistický kult Rozumu (zakázán zanedlouho Napoleonem), nicméně silný sekularismus velmi ovlivnil moderní fr. politiku
 - německý *Kulturkampf* – Bismarckovy politiky omezující moc katolické církve (1871-87), rakouské „*Los von Rom*/Pryč od Říma“)

- De-Christianization

- New Calendar
- “Temple of Reason”
- “Cult of the Supreme Being”
- Christian Persecution

Festival of the Cult of the Supreme Being, 1794

Der letzte Zug war mir allerdings unangenehm; aber die Partie ist deßhalb noch nicht verloren. Ich habe noch einen sehr schönen Zug in petto!
Das wird auch der letzte sein, und dann sind Sie in wenigen Zügen matt — — wenigstens für Deutschland.

Patent
Wegen der den augsburgisch- und helvetischen Religionsverwandten, dann den nicht unirten Östern zu gestattenden christlichen Toleranz und ihres privat Exercitii Religionis.

Wir Joseph
der Zweyte, von Gottes Gnaden erwählter römischer Kaiser, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs, König in Germanien, zu Jerusalem, Ungarn, Böhheim, Dalmatien, Kroatien, Slavonien, Galizien, und Lodomerien etc. Erzherzog zu Oesterreich etc. Herzog zu Burgund, zu Lothringen, zu Steyer, zu Kärnten, und zu Krain; Großherzog zu Toskana, Großfürst zu Siebenbürgen, Marggraf zu Mähren, Herzog zu Brabant, zu Limburg, zu Luxemburg, und zu Geldern, zu Württemberg, zu Ober- und Nieder-Schlesien, zu Meißland, zu Mantua, zu Parma, Placenz, Quastalla, Aufschwiz und Zator, zu Kalabrien, zu Baar, zu Monferrat, und zu Teschen; Fürst zu Schwaben, und zu Charleville, gefürsteter Graf zu Habsburg, zu Flandern, zu Tyrol, zu Hennegau, zu Riburg, zu Görz und zu Gradisca; Marggraf des H. R. Reichs, zu Burgau, zu Ober- und Nieder-Lausniz, zu Pont a Mousson, und zu Nomeny;

© ALLNUMIS.COM

I. Náboženství a politika v demokraciích

Odlišná pojetí vztahu náboženství a státu v demokraciích

- **Občanské náboženství** (např. USA, Izrael)

- **Státní sekularismus** (např. Francie, Mexiko, Belgie, kanadská provincie Québec, donedávna Turecko)

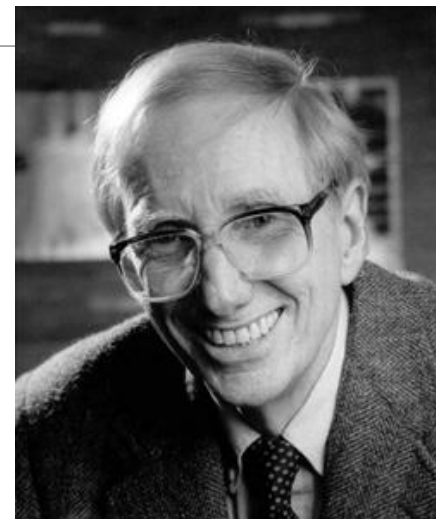
- **Kombinace obou pojetí** – většina zbylých západních zemí (včetně ČR)

LA SÉPARATION

„Občanské náboženství“ (Civic religion)

- Popsal sociolog *Robert Bellah* (blízko k němu má pojem „politické náboženství“ E. Voegelina)
- Text *Občanské náboženství v Americe* (1967)
- Primárně nenáboženské veřejné rituály, symboly, státní svátky atd. získávají náboženský charakter
- V konfesijně neutrálních USA tak vzniká pocit jisté **politicko-náboženské výjimečnosti** (kořeny v kalvinistické predestinaci a pocitu specifického dějinného poslání USA – smlouva s Bohem)
- Hodnoty společnosti se stávají posvátnými
- Využívání biblické (hlavně křesťanské) rétoriky v politických projevech - mění se (prezidenti gratulují veřejně židům, muslimům atd. k jejich svátkům)

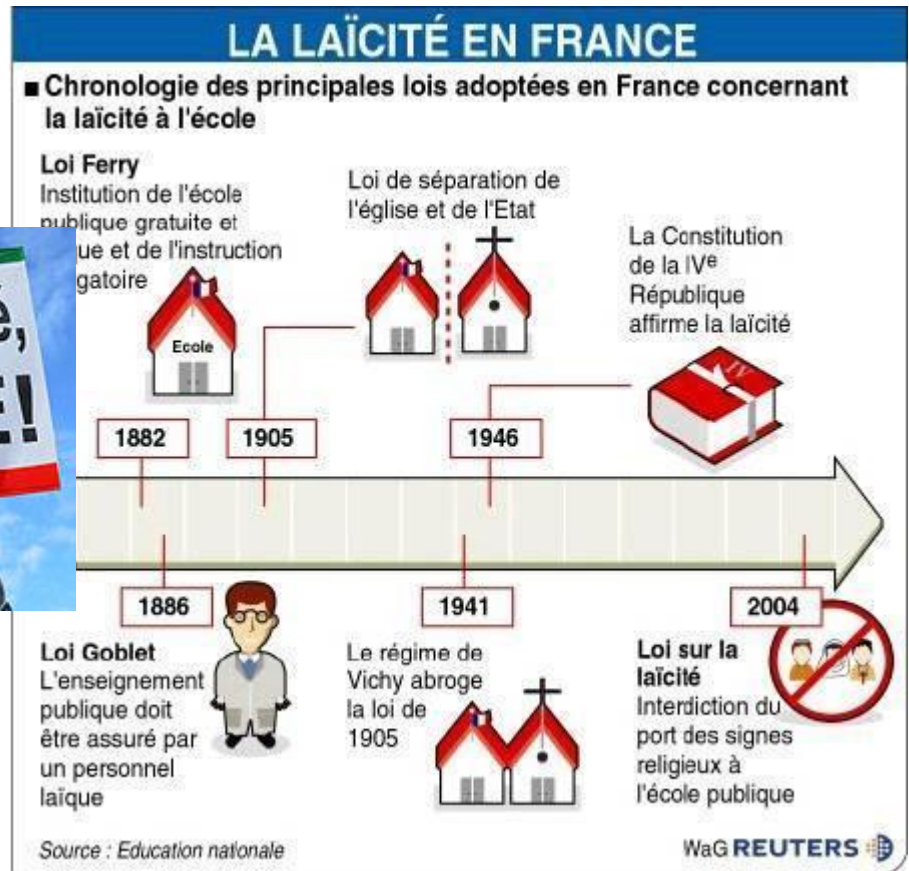
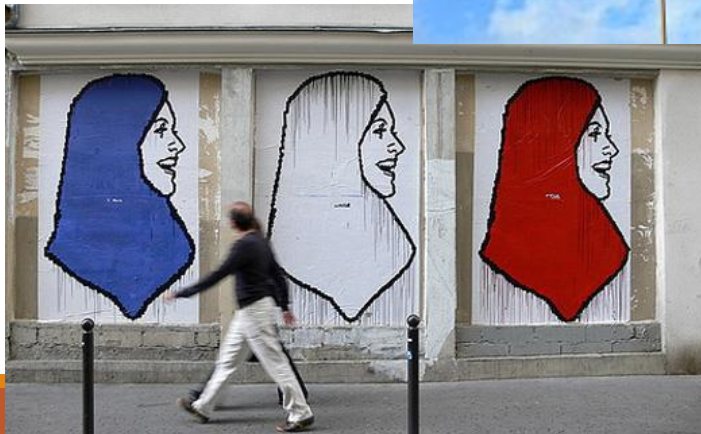

Státní sekularismus (Francie)

- Základy dnešního institucionálního fr. sekularismu položeny za 3. republiky (1870-1940)

THIS IS A BURKINI,
WHICH FRANCE
JUST BANNED.

THIS IS A WETSUIT,
WHICH FRANCE HAS
NO PROBLEM WITH.

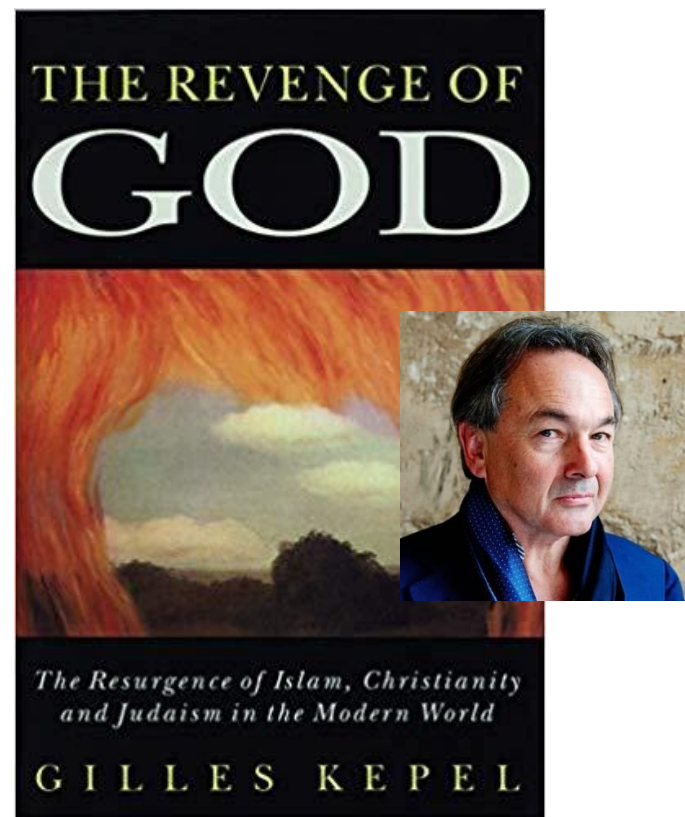
<https://www.youtube.com/watch?v=tUK57t8hEXI>

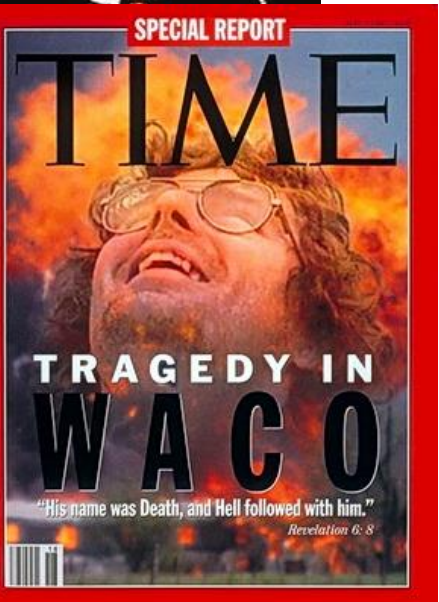
Problémy ve vztahu náboženství a politiky v demokraciích

- otázka potratů, antikoncepce, kreacionismus atd. se stává politickým tématem v některých zemích
 - Např. v Irsku není do roku 1997 možný rozvod
- USA – narůstající vliv fundamentalistických evangelikálních proudů křesťanství
- **Náboženský revival** a politizace náboženství od 70.-80. let 20. století
- Dobře popisuje kniha „Boží pomsta“

Spojitosti mezi různými náboženskými fundamentalismy

- V poslední čtvrtině 20. století vzestup náboženského fundamentalismu ve všech velkých náboženstvích.
- Tuto tendenci popsal přehledně fr. orientalista **Gilles Kepel** v knize „Boží pomsta“ (1991)
- Řada citlivých témat, která se fundamentalisté snaží inkorporovat do politické debaty – např. omezení práv na potrat, práv homosexuálů, rodinné hodnoty atd.

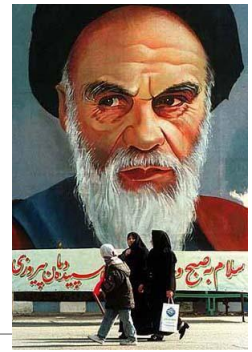

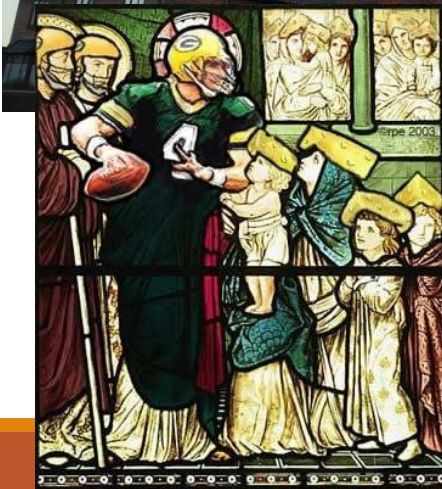
Popularita nových náboženských směrů a sekt na Západě

Kult osobnosti politiků – religiózní aspekt?

Substituce za náboženství?

Současný babylon náboženských pojmů posiluje nepochopení vztahu náboženství a politiky

- okrajové skupiny, **fundamentalisté, radikálové, extremisté, sekty** atd. většinou představují výraznou menšinu v rámci náboženství – podíl radikálů se však může lišit v různých státech a regionech
- pojmy nejsou používány jednoznačně (žurnalistika), mohou, ale nemusejí být synonyma
- **fundamentalismus** – další častý pojem
 - Ne každý náboženský fundamentalista musí být zároveň náboženský či politický extrémista

„Fundamentalismus“ - původně termín spojený s protestantismem

V USA vyšla v letech 1909–1915 série dvanácti svazků nazvaná *The Fundamentals*, která obsahovala stati napsané různými protestantskými teology stavějícím se proti jakémukoliv kompromisu s moderním životním stylem

Negativní mediální obraz náboženství

- Mediální zájem o radikály, fundamentalisty, teroristy (nejčastěji islamistické) o skandály církví (nejčastěji katolické) – nikoliv zájem o náboženský mainstream a každodenní praxi náboženství – důsledkem je často zkreslená představa o dnešních náboženstvích
- To ale nemusí znamenat, že by současná velká náboženství neprožívala různé krize
- Náboženská globalizace, avšak i zpovrchňování náboženských vědomostí věřících (internet)

THE STAINS in the STAINED GLASS WINDOWS

Náboženství a konfliktní linie ve společnosti

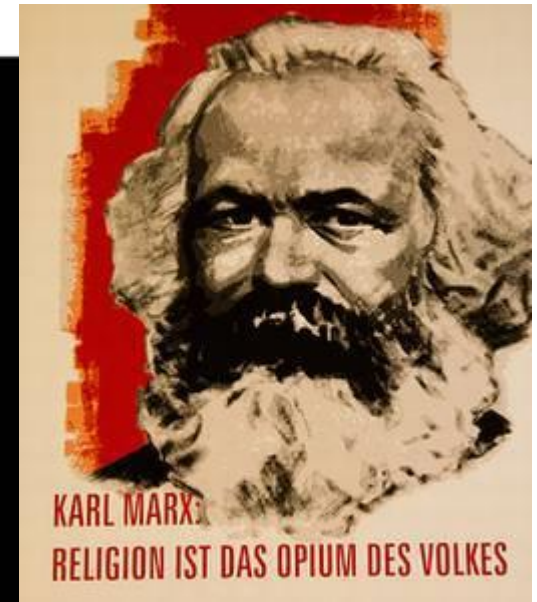
V tradičnějších společnostech konfliktní linie
Náboženství versus sekularismus

Příklady konfliktních linií uvnitř náboženství:

- **Judaismus**
 - sionismus vs. antisionismus,
 - ortodoxní judaismus vs. liberální judaismus
- **Křesťanství**
 - katolíci vs. protestanté
- **Islám**
 - sunnité vs. šíité
 - salafisté vs. islamisté

II. Náboženství a politika v nedemokratických systémech

Nedemokratické režimy proti-náboženské a ateistické

IMAGINE NO
RELIGION

Státní ateismus v praxi

Albánie za Envera Hodži (1967-1991)

Kambodža za vlády

Rudých Khmérů (1975-79)

Sovětský svaz – *de facto* 1918–1940

Čína – *de facto* během Kulturní
revoluce (1966-76)

Severní Korea – *de facto* od roku 1948

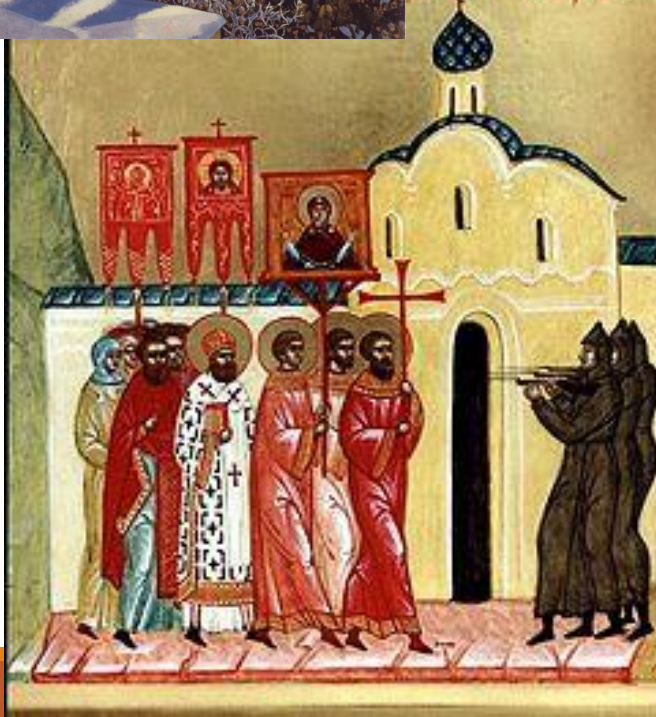

Sovětský ateismus a propaganda

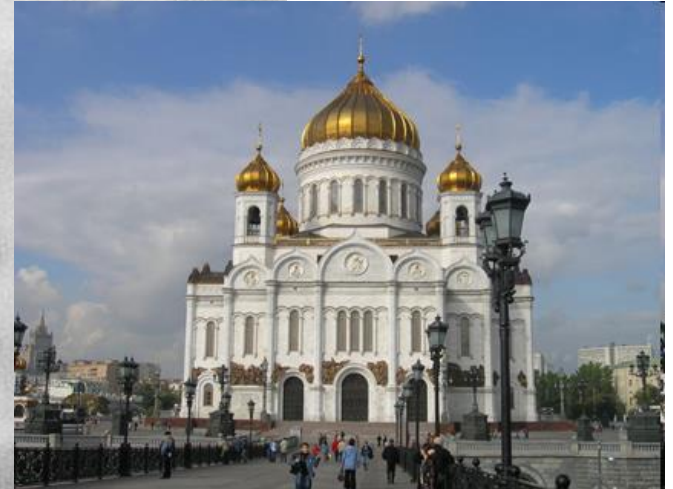

**У ЦЕРКОВНОГО ПОРОГА
ЖДЕШЬ, ПОП, НАПРАСНО-**

**БЕЗ ИКОН И БОГА
МЫ ЖИВЕМ ПРЕКРАСНО!**

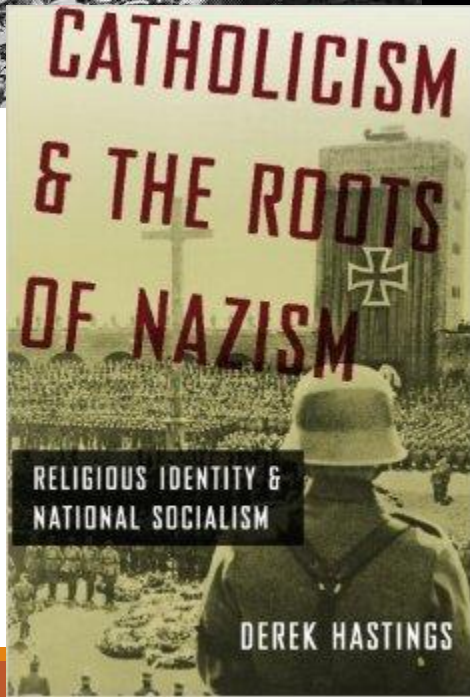
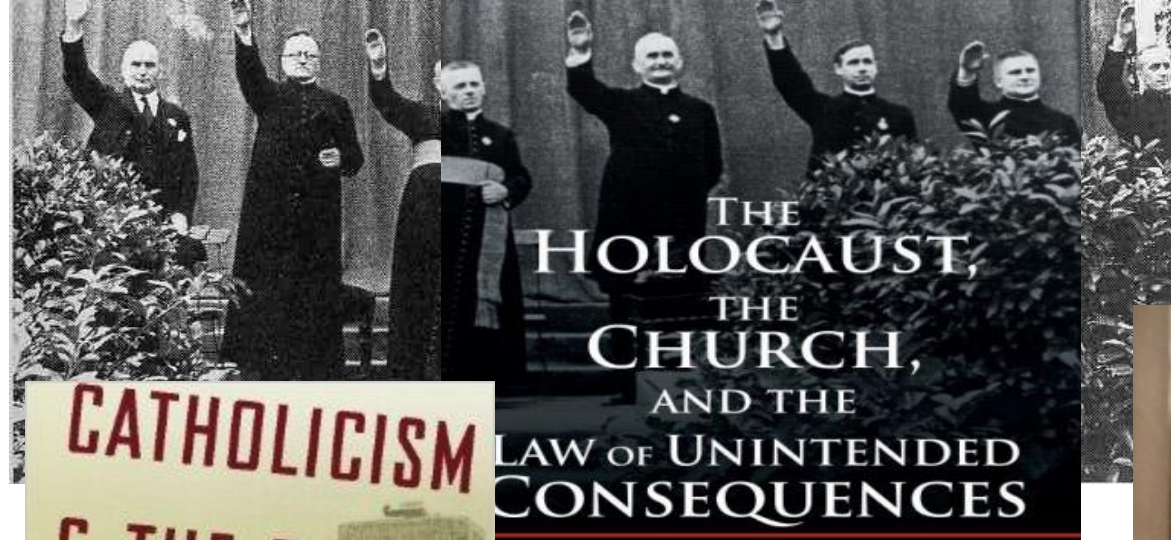
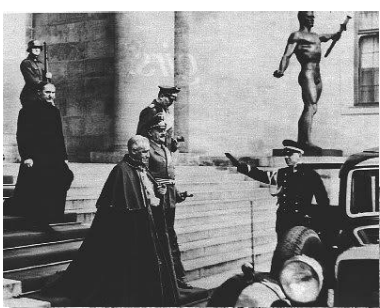
Příběh chrámu Krista Spasitele v Moskvě ve 20. a 21. století

<https://www.youtube.com/watch?v=uwrGFmgH8iw>

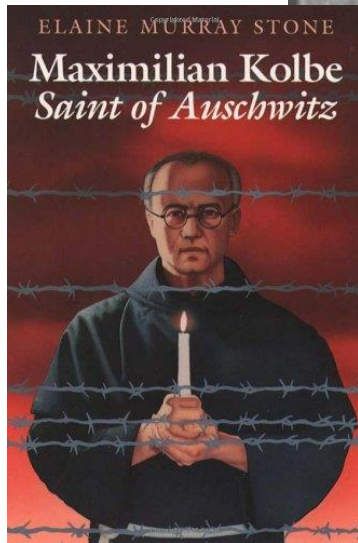
Nedemokratické a hybridní systémy s náboženskými až teokratickými prvky

Křesťané jako oběti nacismu

Např. brutální perzekuce polských katolíků během války, církevní hodnostáři, kteří pomáhali židům, spojeneckým vojákům, ...

Církevní hodnostáři a pomoc nacistům po 2. svět. válce

Druhý vatikánský koncil (1962–1965)

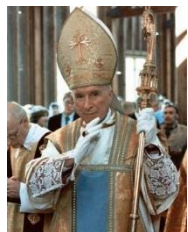
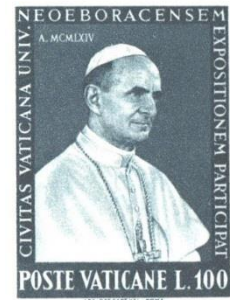

Významná liturgická reforma katolické církve, která reagovala na potřeby moderní doby

Zaštiťují papež **Jan XXIII.** (zemřel během koncilu) a **Pavel VI.**

Důležité reformy:

- (znovu)zavedení používání národních jazyků v liturgii,
- zvýšení míry účasti laiků při liturgii,
- úprava liturgického prostoru (obrácení oltáře směrem k lidu)
- Vně- i vnitro-křesťanský ekumenismus, změny pohledu na židy a muslimy
- Část biskupů reformy odmítá a je později exkomunikována – tzv. *lefebvristé* (nazvaní podle kardinála Marcela Lefebvra)

Papež František o křesťanském násilí

„Z historického pohledu je nutné říci, že my, křesťané, jsme se občas dopustili násilí v Božím jménu. Třeba třicetiletá válka byla násilí ve jménu Boha. Dnes je to nepředstavitelné, že? Často se prostřednictvím náboženství dostáváme k velice vážným a těžkým rozporům. Kupříkladu fundamentalismu. Ve třech náboženstvích máme každý své fundamentalistické skupiny, ačkoliv jsou vzhledem k celku malé.“

Papež František, 2014

Konflikty s prvky křesťanského radikalismu po 2. sv. válce

Islám a politika

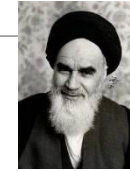
- Oblíbená rovnice mezi pojmy „muslimský“ a „arabský“ – ve skutečnosti velmi nepřesná, pouze každý 8. muslim je Arab – a mezi Araby je řada dalších náboženství (hodně křesťanství), nejlidnatější muslimskou zemí je **Indonésie**.
- Islám je nejrychleji rostoucím náboženstvím na světě - odhaduje se na 1,7 miliardy muslimů po celém světě (přibližně 23% světové populace)
- Pro spojení mezi islámem a politikou se používá pojem **islamismus**, zároveň jde o velmi nejednotně interpretovaný termín, muslim ≠ islamista, velká většina muslimů nejsou islamisté
- Islámská koncepce státu: má respektovat boží (Alláhovy) zákony – Korán a právo šaría. Z toho důvodu pro většinu muslimských náboženských autorit nepřijatelná odluka církve od státu – politika a náboženství pro ně představují dvě naprosto neoddělitelné záležitosti.
- Ve 20. století po skončení koloniálního období a zisku nezávislosti, spory mezi muslimy o tom, jak má vypadat ideální muslimský stát.

Co je to islamismus?

- nadužívaný, velmi široký, nejasný a různě interpretovatelný termín
- oblíbený v žurnalistice, včetně seriózních médií, novináři však pojem nezkoumají a nevysvětlují jeho obsah
- v obecném povědomí (i žurnalistice) většinou používán jako synonymum spíš negativního „pronikání islámu do politiky“ nebo přímo „islámského extremismu/terorismu“
- ve skutečnosti jde o pojem daleko komplexnější a jeho definice existuje celá řada.
- zahrnuje velmi široké spektrum od politických operujících s islámem podobně jako křesťanské demokracie, přes radikální hnutí odporu (Hamás, Hizballáh) až po čistě teroristické entity (Al-Káida, ISIS)

VZESTUP RADIKÁLNĚ ISLAMISTICKÝCH HNUTÍ

Islámská revoluce v Íránu (1979)

Islámský džihád (Egypt) – konec 70. let

Hizballáh – 1985

Hamás – 1987

Tálibán – 1994

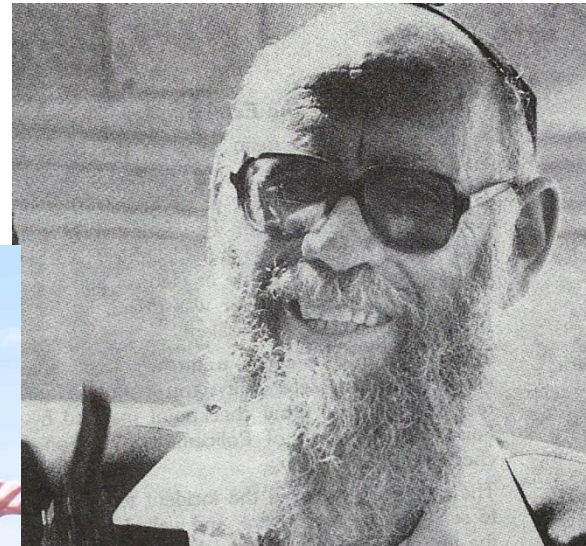
Al-Káida – 1998 (resp. konec 80. let)

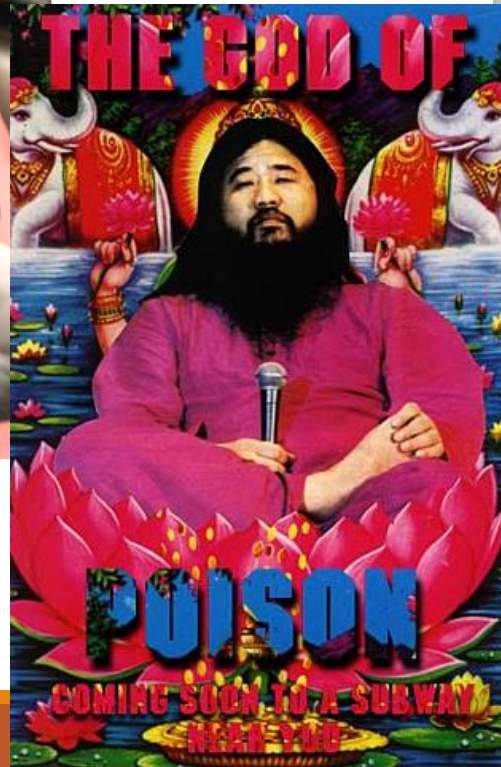
ISIS – 2006

Problémy ve vztahu náboženství a politiky v Izraeli

Násilí, teror a další velká náboženství (hinduismus, buddhismus, sikhismus...)

Hinduism, politika a radikalismus

Hinduismus a politika

- Řada různorodých směrů – nejedná se o náboženství v pravém slova smyslu, ale spíše o filozofický směr.
- V současnosti cca. 1 miliarda věřících, převážně v Indii – kastovní společenský systém.
- Princip znovuzrození (převtělování) – dlouhodobý proces, většina věřících není schopná dosáhnout spasení během svého prvního života.
- V podstatě jedinou použitelnou případovou studií Indie, kde žije většina hinduistů. Kromě hinduismu v Indii i celá řada dalších náboženství.
- Výraznou roli v indickém nacionalistickém hnutí sehrál Mahátma Gándhí – snaha propojit hinduismus a nacionalismus narážela na řadu problémů, sám Gándhí nakonec zavražděn náboženským extrémistou.

Buddhimus, politika a radikalimus

Myanmar/Barma, Šrí Lanka, Indie, Japonsko

BUDDHIST TERRORIST
GROUP
969 LOGO & CHEIF
ORGANISER
VIRATHU

Sikhism, politika a radikalismus

Indie – stát Paňdžáb

<https://www.youtube.com/watch?v=EOzGEV9cSFw>

Děkuji za pozornost!

Pro další informace sledujte:

<http://blizky-vychod.blogspot.com>

Publikace:

Judaismus a politika v Izraeli (2002, 2009)

Izrael a Palestina (2005)

Encyklopedie blízkovýchodního terorismu (2007)

Rabíni naší doby (2010, spoluaut.)

Dějiny moderního Izraele (2011)

Lidé svatých zemí (2012)

Rabbis of our Time (2015, Routledge)

Korán, meč a volební urna (2020)

